

به روایت فریدون آدمیت

فریدون آدمیت متفکر و پژوهشگر نامدار تاریخ ایران، در آستانه بهار ۸۷ خاموش گردید. وی در میانه سالی، از خدمت دولتی کناره گرفت، و همه فرصت‌هایش را در خدمت به تاریخ‌نگاری و روشننگری مسائل سیاسی دوران مشروطیت و پس از آن، گرفت. آدمیت در سال‌های اخیر چیز چندانی نگفت و نوشت. به نظر می‌رسید عرصه پیش‌آمده را چندان باب طبع خود نمی‌یافت. وی نظم و مراتب خاصی را در کار نوشتن طی کرده بود و در پایان عمر، حاضر به دیدار با کسی نمی‌شد، چرا که سعی داشت در انزوای خود، همچنان تنها باشد! اما به لحاظ باورهای سیاسی چهره‌ای مستقل می‌نمود. آدمیت در بازاندیشی نسبت به شرایط فکری و سیاسی دوران قبل از مشروطیت و پس از آن، به فلسفه سیاسی و سیر تاریخی پدیده‌های اجتماعی، نگرش و حساسیت فراوانی داشت. بی‌گمان در قلمرو تاریخ‌نگاری جدید در ایران، آثار ارزشمند وی، دارای ویژگی‌های خاصی است، که در کمتر پژوهشگری این چشم‌انداز، محل دستیابی است. نگاه آدمیت نسبت به «رفرم» و مقوله روشننگری در امر دیپلماسی در قرن نوزدهم در ایران، یک نگرش روشمند و دارای اعتبار تاریخی است. از سوی دیگر دستیابی وی به منابع و مدارک دست اول، خود عامل مهمی برای دور شدن جامعه روشنفکری از «مغالطه» و «افسانه‌پردازی»‌های بی‌مورد در امر داوری‌های تاریخی بوده است. چرا که پیوندها و سنجه‌های عمل اجتماعی در کنار این پژوهشگر در تکوین اندیشه‌های عدالت‌خواهی، همواره حرف نخست را می‌زند. آدمیت در مطالعات تاریخی، سیر تحولات را در بستر تفکر و تأثیرپذیری از دیگر پدیده‌های دور و نزدیک که منشاء آن را

اروپا می‌دانست، همواره جستجو می‌کرد و دیپلماسی ایرانی را یک فرایند تاریخی مدرن می‌دید. از نگاه وی، روشنفکرانی همچون آخوندزاده، طالبوف، میرزا ملکم خان، میرزا آفاخان کرمانی و... در شمار نخستین کسانی به حساب می‌آمدند که سیر تفکر، بازنتاب مقوله روشنگری، عدالت‌خواهی، قانون‌گرایی و تشکیل مجلس شورای ملی را همواره در داوری‌ها و آثارشان، به مدد «رفرم» و بهره‌گیری از سنت مردم‌سالاری در غرب مدنظر می‌داشته‌اند.

آدمیت در کتاب امیرکبیر و ایران به چهره‌ای می‌پردازد که در ایجاد «رفرم» و بهره‌گیری از ابزار تمدنی و همچنین قدرت بخشیدن به ارکان حکومت، از نوادر تاریخ این سرزمین به حساب می‌آید.

بنابراین می‌توان به درستی ادعا کرد، که فریدون آدمیت در روشنگری و نقش اندیشه‌گران روزگار مشروطیت، از جمله کسانی است که تاریخ را از روایت‌های افسانه‌آمیز دور کرده و مخاطبان آیندگان را به سمت داوری‌های تازه‌تری فرا می‌خواند. چرا که شیوه تحلیل تاریخی این پژوهشگر، به ما می‌آموزد که افکار و اندیشه‌های تاریخی را باید در بستر کنش‌های سیاسی، اجتماعی و اقتصادی هر قوم و ملتی جستجو کرد تا از این رهگذر به هویت ملی آن دست یافت.

فریدون آدمیت (متولد ۱۲۹۹) در سال ۱۳۱۹ به خدمت وزارت امور خارجه درآمد، و در پیوند با دیپلماسی ایران در عهد قاجار، به طرح اندیشه‌های تجددخواهی و اصلاحات سیاسی در آستانه مشروطیت پرداخت. از آدمیت نزدیک به ۱۳ عنوان کتاب بر جای مانده است. که از جمله می‌توان به کتاب‌های زیر اشاره کرد:

۱. امیرکبیر و ایران
۲. انحطاط و تاریخ‌نگاری در ایران
۳. اندیشه ترقی حکومت قانون در عصر سپهسالار
۴. فکر دموکراسی اجتماعی در نهضت مشروطیت ایران
۵. اندیشه‌های میرزا فتحعلی آخوندزاده
۶. اندیشه‌های طالبوف
۷. اندیشه‌های میرزا آفاخان کرمانی

و....

فریدون آدمیت در پی یک بیماری طولانی در سن ۸۷ سالگی در فروردین‌ماه ۸۷ درگذشت. روانش شاد.